

Kvaliteta je važna

Michel Vandebroek
Odsjek Studija socijalnog rada
Sveučilište u Gentu
Belgija
Tekst prevela: Renata Bakota

Predškolska ustanova odražava pogled kojim zajednica vidi svako dijete, ali i pogled kojim svako dijete vidi samo sebe. Kulturni kontekst ustanove ima glavnu ulogu u procesu učenja, stoga je važno promišljati o kvaliteti inkluzivnosti svake odgojno-obrazovne ustanove. Michel Vandebroek govori o tome koliko je kvaliteta odgoja i obrazovanja važna u ostvarivanju ovog cilja.

Rani odgoj i obrazovanje su važni, ali svaki rani odgoj i obrazovanje nisu važni na isti način. Kao što je EPPE¹ studija savršeno jasno naglasila, samo se visokokvalitetnim ranim odgojem i obrazovanjem može nešto promijeniti. Jedan od najvažnijih kriterija kvalitete jest razina kvalificiranosti zaposlenika u odgojno-obrazovnim ustanovama. Prosječnost jednostavno nije dovoljno dobra. No što, u kontekstu različitosti, čini kvalitetu?

Studijom EPPE kvalitativnim je istraživanjem praćen rad odgojno-obrazovnih ustanova koje su pridonijele boljem postignuću uključene djece. Prema Iram Siraj-Blatchford (2006.), voditeljici ovog istraživanja, poštivanje različitosti jedan je od pokazatelja kvalitete koji najviše utječe na dobre rezultate djece marginaliziranih skupina. To ne čudi. Premda ono što čini dobru praksu u poštivanju različitosti može bitno varirati od jednog do drugog vrtića (Vandebroek, 2007.), važno je postaviti neke smjernice za određivanje

kvalitete u ovom području. Iz glasovitih znanstvenih radova koje potpisuju, primjerice, Bronfenbrenner i Vygotsky, ali i zahvaljujući radu Barbare Rogoff i njezinih kolega (Rogoff i dr., 2005.), znamo da kulturni kontekst ima glavnu ulogu u procesu učenja. Ferre Laevers (1997.) to izražava na sljedeći način: 'Djeca uče samo onda kad se dobro osjećaju i kad su urođena u aktivnosti. Dobrobit i uključenost predstavljaju dva glavna kriterija kvalitete odgoja i obrazovanja.'

Iz navedenog slijedi da bi djeca trebala osjećati pripadnost ustanovi ranog odgoja i obrazovanja. Za mnogu je djecu ulazak u ustanovu ranog odgoja i obrazovanja prvi korak ulaska u društvo. Predškolska ustanova odražava način na koji zajednica vidi svako dijete, ali i način na koji svako dijete vidi samo sebe, budući da se identitet djeteta može izgrađivati samo u kontekstu zajednice u kojoj unutar određenih pravila sredine, djetetova osobnost dolazi do izražaja. Djeca se upravo u ovom zrcalu javnosti suočavaju s pitanjima bitka i egzistencijalnim pitanjima: Tko sam JA? Smijem li biti ono što JA jesam?

Pozitivna slika o sebi usko je povezana s dobrobiti. Različiti znanstvenici su zabilježili da ova pitanja bitka i egzistencijalna pitanja o identitetu mogu predstavljati problem djeci etničkih manjina, naglašavajući time koliko je važno da ustanove ranog odgoja i obrazovanja različitost

obiteljskih kultura uzmu u obzir pri stvaranju kurikulumu (Vandebroek, 2001.; www.decet.org). Djeca su suočena s brojnim porukama o tome kako je biti to što jesu, koje su često nesvjesne i nenamjerne. Na primjer, možda se dijete ne osjeća zastupljeno u svim elementima dječje kulture kao što su slikovnice, knjige, lutke ili ostale stvari za igru. Možda se ne priznaje vrijednost njegova vlastitog jezika. Možda se djetetove navike prehrane i spavanja smatraju 'čudnim', ili nigdje nije prikazana struktura njegove ili njezine obitelji. Iz ovog razloga pristup usmjeren na dijete istodobno znači pristup usmjeren na obitelj.

Poricanje i esencijalizam

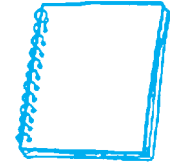
Ovo u praksi znači da kurikulum treba balansirati između dvije zamke: poricanja i esencijalizma (Preissing & Wagner, 2003.; Vandebroek, 2001.).

Poricanje različitosti značilo bi da se prema svojoj djeci odnosimo na jednak način. To bi mogla biti uobičajena praksa odgajatelja koji cijene jednakost, osobito u kontekstu u kojem se izrazito prihvaća strogo odvajanje javnog i privatnog, upravo zato da se ne bi diskriminiralo ni jedno dijete (Brougère, Guénif-Souilamas, & Rayna, 2007.). Ipak je očito da je svako dijete različito te bi u tom kontekstu jednako postupanje zapravo značilo da se sa svakim djetetom postupa drukčije. No, pored toga, u praksi bi jednako postu-

¹ EPPE (Effective Provision of Pre-School Education – Omogućavanje učinkovitog predškolskog odgoja i obrazovanja) je longitudinalno istraživanje koje su 2004. proveli timovi Instituta za obrazovanje u Birbecku, Sveučilišta u Londonu i Sveučilišta u Oxfordu, a odnosilo se na utjecaj kvalitete predškolskog odgoja i obrazovanja na rast i razvoj djece.

preveli smo za vas

panje sa svakim djetetom moglo značiti da se odgajateljica (ili rijetki odgajatelj) obraća nekome koga smatra 'prosječnim' djetetom. Najčešće je prosječno dijete nešto što je iskonstruirano kao prosječnost pod utjecajem razvojne psihologije: bijelo dijete iz srednje klase koje živi u tradicionalnoj obiteljskoj jezgri (kao primjer kritike ovakvog uopćavanja vidi, primjerice, Burman, 1994.). Ovo bi lako moglo odvesti nečemu što se ponekad naziva 'nesvjesnim rasizmom'.

D ruga (i suprotna) zamka u koju se često upada jest esencijalizam, koji podrazumijeva svođenje djeteta na etničku ili kulturnu sredinu iz koje je poteklo. To može biti uobičajena praksa u tradicionalnim 'multikulturalnim' programima koji žele veličati kulturne različitosti. Zastupati esencijalizam znači smatrati da postoji nešto poput 'muslimanskih običaja' ili 'afričke kulture' ne poričući time samo velike razlike unutar pojedinih kultura, nego i unutar ustanova s kojima roditelji, kao i djeca, oblikuju vlastitu višestruku pripadnost i višestruki identitet (Beck, 1997.; Vandebroek, 2001.). Ne može se jednostavno pretpostaviti da dijete podrjetlom iz Sjeverne Afrike voli jesti tajin, odbija jesti svinjetinu ili da bi roditelji bili zahvalni kad bi se zaposlenici odgojno-obrazovne ustanove njihovom djetetu obračali na arapskom.

Sukladno tome, ne može se iz spomenutog zaključiti da se kurikulum ustanove treba temeljiti na uvjerenju da bi ustanova trebala biti 'drugi dom' - jer mnogi roditelji odabiru određenu ustanovu za rani odgoj i obrazovanje upravo zato što se razlikuje od njihovog doma (Vandebroek, Roets, & Snoeck, u tisku). S druge strane, kurikulum ustanove za rani odgoj i obrazovanje ne može se donositi niti na temelju karakteristika prosječnog djeteta. Takav pristup ima dalekosežne posljedice na svakidašnju praksu. Naravno, bitna je razlika ako se roditelje zamoli da u ustanovu donesu neku glazbu koja potječe iz njihove kulture ili ako ih se upita postoji li vrsta glazbe koju često slušaju kod kuće, a željeli bi je podijeliti s grupom. Kao što ovaj jednostavan primjer

pokazuje, kurikulum usmjeren na dijete se može osmisliti samo uz sudjelovanje obitelji djeteta.

Dobar sažetak vodećih načela za dostojan kurikulum dala je mreža europskih organizacija povezanih s ciljem promoviranja različitosti u odgoju i obrazovanju – *European DECET network* (www.decet.org). U skladu s tim, ustanove za rani odgoj i obrazovanje trebaju biti mjesta u kojima bi:

- Svako dijete, roditelj i zaposlenik trebao osjećati pripadnost ustanovi. Ovo podrazumijeva aktivno djelovanje u kojem se pri izradi kurikuluma uzimaju u obzir različite kulturne pripadnosti pojedinih obitelji.

Dobrobit i uključenost predstavljaju dva glavna kriterija kvalitete odgoja i obrazovanja.

Pristup usmjeren na dijete istodobno znači pristup usmjeren na obitelj.

- Svako dijete, roditelj i zaposlenik imaju pravo razvijati različite aspekte svoje osobnosti. To znači da kurikulum promiče razvijanje višestrukog identiteta i višejezičnost, gradeći mostove između doma i institucionalnog okružja, kao i lokalne zajednice.
- Svatko može učiti od drugoga bez obzira na kulturne i ostale barijere. Svatko može sudjelovati kao aktivan građanin. Ovo znači da zaposlenici razvijaju eksplicitan pristup borbe protiv predrasuda te da nastoje uključiti sve roditelje.
- Zaposlenici ustanove za rani odgoj i obrazovanje, roditelji i djeca zajedno rade na osporavanju institucionalnih oblika predrasuda i diskriminacije. Ovo podrazumijeva kritički pogled na dostupnost i politiku upisa, kao i

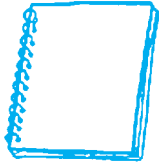
na postojanje različitih strukturalnih nejednakosti u području djelovanja.

Završna napomena o sudjelovanju

Površno čitanje literature o borbi protiv predrasuda u odgoju i obrazovanju ili poštivanju različitosti može voditi površnom inzistiranju na sudjelovanju roditelja, uz primjedbu da neki roditelji ne sudjeluju onoliko koliko bi trebali. Važno je razlikovati uključenost od sudjelovanja. Sudjelovanje se može smatrati specifičnim načinom uključivanja roditelja. Pod pojmom sudjelovanja često podrazumijevamo održavanje raznih sjednica ili sastanaka na kojima bi se ili trebalo slušati stručnjake ili pak iznositi neka vlastita stajališta. No ovakvi bi sastanci mogli poslužiti za kvalitetno raspravljanje o kurikulumu kao i za raspravu o svakidašnjoj praksi koja se odvija u vrtiću. Izražavanje vlastitog mišljenja, međutim, u nekim je obiteljima češće nego u drugima, pa bi se time moglo privilegirati one koji su već privilegirani i tako na suptilne načine reproducirati već postojeće odnose snaga (Tobin, 1995.; Vandebroek & Bouverne-De Bie, 2006.). Uključenost podrazumijeva mogućnost kvalitetnije razmjene među sudionicima. Kvalitativno istraživanje o različitim iskustvima majki imigrantica pokazuje da su tjedni prije kao i prvi tjedni polaska djeteta u vrtić presudni za stvaranje recipročnih veza povjerenja između obitelji i vrtića (Vandebroek i dr., u tisku). Izgleda da je ovo prvo razdoblje obostranog privikavanja odlučujuće za stvaranje osjećaja pripadnosti kako za djecu tako i za njihove roditelje. Uključenost se tada shvaća kao kontinuirano svakodnevno pregovaranje zaposlenika i roditelja o odgojno-obrazovnoj praksi.

J oš jedan primjer kako uključenost daleko nadilazi sudjelovanje nalazimo u radu koji se odnosi na pedagošku dokumentaciju i praksu u Reggio Emiliji (vidi također Rinaldi, 2005.), rječito su opisali Dahlberg i Moss (2005.). Pedagoška dokumentacija je konkretno dokumentiranje svakidašnje prakse, kojom se praksa iznosi na vidjelo, te je stoga predmetom

preveli smo za vas

Djeca uče samo onda kad se dobro osjećaju i kad su uronjena u aktivnosti

Dr. Michel Vandenbroeck radi na odjelu Studija za socijalni rad Sveučilišta Gent u Belgiji (<http://www.sociale-agogiek.ugent.be>), gdje predaje rani odgoj i obrazovanje te obiteljsku pedagogiju. Područje njegova proučavanja obuhvaća jednakosti i različitosti u ranom odgoju i obrazovanju te programe za podršku roditeljima. Jedan je od suosnivača DECET-a (*Diversity in Early Childhood Education and Training*), mreže europskih organizacija povezanih s ciljem promoviranja različitosti u odgoju i obrazovanju – www.decet.org), a također je i član uredništva europskog znanstvenog časopisa za odgoj i obrazovanje ranog djetinjstva – *European Early Childhood Education Research Journal*. Autor je nekoliko knjiga, poglavlja i članaka o spomenutoj temi.

Michel.Vandenbroeck@UGent.be

razmatranja na sastancima zaposlenika kao i na sastancima s roditeljima. Dahlberg i Moss opisuju je kao demokratsku praksu u kojoj roditelji i odgajatelji pokušavaju razumjeti različita iskustva kroz koja djeca prolaze, uzimajući u obzir da postoji mogućnost različitog gledanja na odgojno-obrazovnu praksu. Ovo od zaposlenika zahtijeva refleksivan, istraživački pristup jer pedagoška praksa ne predstavlja sama sebi smisao, već joj smisao daju ili ga stvaraju gledišta (različitih) ljudi koji su u nju uključeni. To bi gotovo mogla biti bit onoga što bi izrada kurikulumu utemeljenog na jednakosti i različitosti trebala značiti, ukoliko se složimo da poštivanje različitosti nije isto što i toleriranje različitosti nego da znači problematiziranje pravila zbog kojih nešto izgleda kao različito.

Izvori:

1. Beck, U. (1997.): *Democratisation of the family*, *Childhood*, 4(2), 151-168.
2. Brougère, G., Guénif-Souilamas, N., & Rayna, S. (2007.): *De l'usage de l'altérité pour comprendre le préscolaire*, u: Brougère & M. Vandenbroeck (ur.), *Nouveaux paradigmes pour repenser l'éducation des jeunes enfants* (pp. 263-284), Bruxelles: Peter Lang.
3. Burman, E. (1994.): *Deconstructing developmental psychology*, London: Routledge.
4. Dahlberg, G., & Moss, P. (2005.): *Ethics and politics in early childhood education*, London: Routledge.
5. Laevers, F. (1997.): *Assessing the quality of childcare provision: 'Involvement' as criterion*, *Researching Early Childhood*, 3, 151-165.
6. Preissing, C., & Wagner, P. (2003.): *Kleine Kinder, keine Vorurteile? Interkulturelle und vorurteilsbewusste Erziehung in Kindertageseinrichtungen*, Freiburg: Verlag Herder.
7. Rinaldi, C. (2005.): *In Dialogue with Reggio Emilia: Listening, Researching and Learning*, London: Routledge.
8. Rogoff, B., Moore, L., Najafi, B., Dexter, A., Correa-Chávez, M., & Solis, J. (2005): *Children's development of cultural repertoires through participation in everyday routines and practices*, u: J. Grusec & P. Hastings (ur.), *Handbook of socialization*. New York: Guilford.
9. Siraj-Blatchford, I. (2006., October 26-28): *The impact of early childhood settings and families on children's development*, Paper presented at the Promoting diversity through education, Bratislava.
10. Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2004.): *The effective provision of pre-school education (EPPE) project: Final report*, Nottingham: DfES Publications - The Institute of Education.
11. Tobin, J. (1995.): *The irony of self-expression*, *American Journal of Education* (May), 233-258.
12. Vandenbroeck, M. (2001.): *The View of the Yeti: Bringing up Children in the Spirit of Self-Awareness and Kindredship*, The Hague: Bernard Van Leer Foundation.
13. Vandenbroeck, M. (2007.): *Beyond anti-bias education: changing conceptions of diversity and equity in European early childhood education*. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(1), 21-35.
14. Vandenbroeck, M., & Bouverne-De Bie, M. (2006.): *Children's agency and educational norms. A tensed negotiation*, *Childhood*, 13(1), 127-143.
15. Vandenbroeck, M., De Visscher, S., Van Nuffel, K., & Ferla, J. (2008.): *Mothers' search for infant child care: the dynamic relationship between availability and desirability in a continental European welfare state*, *Early Childhood Research Quarterly*, 23(2), 245-258.
16. Vandenbroeck, M., Roets, G., & Snoeck, A. (u tisku): *Mothers crossing borders: immigrant mothers on reciprocity, hybridisation and love*, *European Early Childhood Education Research Journal*.

